

O Tam a Cam / 1. část

I v dalekém Vietnamu si lidé už v dávné minulosti vypravovali pohádky. Budete se možná divit, ale tato se některým z našich pohádek podobá jako vejce vejci.

Malé Tam zemřela maminka a tatínek se brzy znovu oženil, aby se o jeho malou dcerku měl kdo starat. A za nějaký čas se Tam narodila sestřička. Pojmenovali ji Cam. Dokud byl otec naživu, žilo se jim dobře. Ale když se i on odebral do říše mrtvých a Tam zůstala sama s macechou a nevlastní sestrou, nastaly jí zlé časy. Po celé dny musela těžce pracovat, zatímco Cam nehnula ani prstem. A přesto macecha Cam chválila a pro Tam měla jen výčitky a spílání. (...)

Jednoho dne se Tam zjevil Buddha a věnoval jí malou rybkou. Tam si mohla rybce postesknout a bylo jí lépe. Macecha však její tajemství odhalila. Jednou Tam dopásla buvola, vrátila se domů, ale rybkou hledala marně.

Ale znovu se jí zjevil Buddha a ptal se:

„Už zase pláčeš, milá dcero?“

Tam se mu svěřila se svým trápením.

„Bojím se, že se mé rybičce stalo něco zlého,“ řekla.

„Máš pravdu,“ zachmuřil se Buddha. „Macecha s Cam tvou rybkou snědly. Ale nenaříkej. Vrať se domů, sesbírej rybí kostičky a ulož je do čtyř nádob. Pak nádoby tajně zakopej pod svou postel. Ještě se ti budou hodit!“ (...)

Jak jí Buddha poradil, tak Tam učinila a nádoby skutečně zakopala pod svou postel.

Uplynul nějaký čas a nic se nedělo. Tam od slunka do slunka pilně pracovala, macecha s Cam si užívaly. Tu se však roznesla zpráva, že král bude pořádat v paláci velkolepou slavnost. Kdo by se netěšil na takovou událost? Macecha a Cam si nakoupily hedvábné kalhoty a šaty, i když jich už měly plné truhlice. Na Tam, která měla kalhoty samý cár, si ani nevzpomněly.

Nastal den slavnosti a macecha s dcerou se chystaly k odchodu. Tu si macecha zavolala Tam, smíchala dohromady vyloupanou a nevyloupanou rýži a s posměchem řekla:

„Až rýži roztřídíš, můžeš se i ty podívat na slavnost!“

Tam osaměla a bylo jí do pláče. Začala přebírat rýži, ale práce neubývalo. (...)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Potřetí se dívce Tam zjevil Buddha, zavolal hejno vrabců, aby jí pomohli roztřídit rýži, a poslal ji, aby vykopala nádoby, které ukryla pod postel.

Tam chtěla poděkovat, ale Buddha zmizel. Hejno vrabců zrovna dokončovalo přebírání rýže. Jako srna běžela Tam do své komůrky, aby nádoby vykopala. Chce vyndat kostičky a žasne. Jak bere rybí kosti do rukou, mění se v překrásné šaty a střevíčky. Kreповé kalhoty svítí světlou červení, hedvábný živůtek září růžovou, zlatožlutou a zelenou barvou. Malinké střevíčky jí padnou jako ulité, nikdo jiný by je nedokázal about. A poslední kostička se proměnila v malinkého koníka. Jak ho dívka položila na zem, kůň zaržál a začal růst. Za chvíli stál před Tam osedlaný vraník a netrpělivě hrabal kopyty.

Tam tomu nemohla uvěřit. Rychle se umyla, oblékla si nádherné šaty a vyskočila do sedla. Jako vítr se hnala do města. Jen když přejížděla brod, spadl jí jeden střevíček do vody. Tam se sice hbitě sehnula, ale vlny ho odnášely pryč.

I co, řeklo si děvče, kvůli střevíčku přece nezmeškám celou slavnost. Už takhle jdu pozdě.

Střevíček však uvízl jen kousek dál po proudu. Zanedlouho tudy na slavnost jel i král se svou družinou. Tu se panovníkův slon zničehonic zastavil a odmítl jít dál. Vztyčil chobot a mohutně zatroubil. Král poručil služebníkům, aby se podívali, co se stalo.

Přiběhl jeden z nich a hlásil.

„Vaše výsosti, našli jsme jen tenhle střevíček!“

Jakmile jej král vzal do ruky, slon se přestal vzpouzet a pokračoval v cestě jako beránek. Král si zatím prohlížel střevíček. Tolik se mu líbil, že dal na slavnosti bez meškání rozhlásit:

„Ta z dívek, která obuje tento střevíček, stane se mou ženou!“

Nastala tlačence, každá si chtěla střevíček vyzkoušet. Strkaly se i Cam s macechou. Ale žádné nepadl. Nakonec přišla na řadu Tam, která stála stydlivě opodál. Padl jí jako ulitý. (...)

Po slavné svatbě plynul život Tam v královském paláci klidně a šťastně. Král ji upřímně miloval a ona mu oplácela stejnou láskou. (...)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Obrázek 1

Buddha

Vietnamci, stejně jako mnoho dalších národů jižní a východní Asie, Buddhu uctívají jako významného mudrce, někteří dokonce jako božskou bytost, i když to byl skutečný člověk, který žil v 5. století př. n. l. v Indii a jmenoval se Siddhárta.

Zopakujme si:

1. Které české pohádce se příběh podobá? Čím se oba příběhy podobají?
2. Kdo dívce Tam pomáhal? – Kolik nádob Tam zakopala? – Kde přišla Tam o střevíček? – Proč se královský průvod zastavil?
3. Vyhledejte místo, kde se píše o tom, že macecha vlastní dceři Cam nadržovala.
4. Vysvětlete, která skutečnosti prozrazují cizokrajný původ této pohádky.

Hra na spisovatele

- ❖ Napište část příběhu o tom, jak si představujete, že macecha odhalila tajemství rybky.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

O Tam a Cam / 2. část

Opustili jsme Tam ve chvíli, kdy byla šťastná.

Jen někdy si vzpomněla na neradostnou minulost, na to, jak pásala buvola, jak se v zimě v létě dřela na poli. Když však nadešel výroční den otcovy smrti, požádala svého manžela, aby směla navštívit domov a uctít tatínkovu památku.

Do rodného domu se vracela beze zloby. Dávno odpustila maceše i Cam všechna příkoří. Dokonce jim nesla dárky. Také macecha s nevlastní sestrou se tvářily velice laskavě. Nedaly na sobě znát, jak je sžírá závist.

„Tam, chceš-li uctít svého otce,“ radila zlá macecha medovým hlasem, „vyšplhej na arekovou palmu a sama utrhni trs ořechů. Taková oběť bude skutečně důstojným dárkem!“

Mladá žena souhlasila a hbitě šplhala do koruny stromu. Právě se natahovala po trsu ořechů, když macecha začala strom kácet. Tam cítila rány do kmene a zavolala:

„Co se to děje, maminko?“

„To nic, dceruško, jen zabívám mravence, kteří lezou po kmeni. Mám strach, aby tě nepošťipali!“ lhala macecha.

„Oplat' vám to Buddha,“ odpověděla Tam a utrhla trs.

V tu chvíli se naseknutý strom zlomil a jeho koruna spadla i s Tam do jezírka. Nebohá Tam se utopila. (...)

Macecha nalhala králi, že Tam onemocněla a zemřela. Potom mu za ženu nabídla podle zvyku mladší dceru Cam.

Král souhlasil, ale od té doby neměl doma stání.

Tam však nezemřela. Změnila se ve skřivánka a přiletěla do zahrad královského paláce. Ať šel král kamkoli, ptáček letěl opodál za ním. Král si toho všiml. Při pohledu na skřivánka se nemohl ubránit dojetí a jeho srdce toužilo po milované Tam. (...)

Cam se zalekla a uvědomila si, že si král tohoto skřivánka už dávno oblíbil. Dal mu dokonce zhotovit překrásnou zlatou klíčku a bral si ho s sebou i na cesty. A jí pořád zanedbával. A tak když král zase jednou odjel, rozběhla se žalovat matce. (...)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Matka Cam navedla, aby skřivánka zabila a dala sežrat kočce a peří zakopala. Na místě, kde Cam zakopala peří, vyrostl ohnivý strom Cay phuong. Král si strom oblíbil stejně jako předtím skřivánka. Cam šla opět za matkou pro radu. Králi namluvila, že strom strhla bouře.

Doopravdy však Cam nechala strom porazit a odtáhnout z paláce. Z jeho dřeva však vyřezal jeden člověk člunek na nitě. Cam ho uviděla a zalíbil se jí. Nic netušíc si člunek koupila. Běda však, když zasedla za tkalcovský stav a začala tkát. Dřevěný člunek jí zazpíval:

„Vrzy, vrz, vrzy, vrz,
ukradlas mi manžela
a tolikrát mne zabila!
Vše to marné,
jen to zkus,
vrzy, vrzy, vrz!“

Jak to Cam uslyšela, vlasy jí hrůzou vstávaly na hlavě. Odhodila člunek a prchala k matce.

„Jen se neboj, dceruško, však my na ni vyzrajeme,“ utěšovala ji matka. „Vrať se a člunek spal. Popel pak nasyp co nejdál od paláce.“ (...)

Na místě, kde Cam nasypala popel, vyrostl strom, vysoký tomel, který měl jediný plod. Jednoho dne plod dozrál a upadl přímo do košíku stařenky, které měla nedaleko čajovnu.

Opatrně, jako ten nejvzácnější poklad, ho babička odnesla domů. A když druhého dne odešla na trh, tomel pukl a vystoupila z něj malá dívenka, která se za chvíli proměnila v krásnou Tam. Dívka poklidila celý dům, uvařila polévku a rýži. Něco snědla, zbytek postřela na stůl stařence. Ta po svém návratu jen žasla. A její úžas byl ještě větší, když se to den co den opakovalo. Jednou stařena jen odstírala, že jde pryč, pokradmu se vrátila a dívala se, co se bude dít. Jakmile spatřila dívku, která vyskočila z tomelu, vběhla rychle do světnice a slupku tomelu na kousky roztrhala. Od té chvíle žily stařenka s Tam jako matka s dcerou.

Čajovnu si záhy oblíbili lidé z širokého okolí. Tak lahodný čaj a koláčky nikde jinde neměli. Stalo se, že jednou projížděl kolem král a na první pohled ho útulná a čistounká čajovna upoutala. (...)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Jakmile stanula Tam ve dveřích, králi se málem štěstím rozskočilo srdce. Padli si do náruče a přísahali si, že už je nic neodloučí.

S přísnou tváří pak král vyslechl, co všechno se přihodilo, a nařídil přísně potrestat macechu i Cam. Ale to už nebylo třeba. Když ty zlé ženštiny viděly, jak se Tam vrací po králově boku, zlostí jim puklo srdce.

Vietnamské pohádky přeložila orientalistka **Petra Müllerová** (nar. 1963) nejen v soboru **Dračí král**, ze kterého pocházejí obě ukázky, ale také v knize **Legendy starého Tonkinu**. Je autorkou dějepisné příručky **Vietnam**.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Zopakujme si:

1. Vypravujte, jak macecha s Cam ubližovaly Tam. – Víte, které slavné české básni se příběh podobá?
2. Proč se Tam vrátila do rodného domu? – Čím macecha zdůvodnila rány do stromu? – Jak se Cam zbavila skřivánka? – K čemu slouží člunek?
3. Vyhledej místo, kde se píše o přetvářce macechy a Cam.
4. Vysvětlete, jakou roli v této části příběhu sehrály oba stromy.

Hra na spisovatele

- ❖ Místa, která obsahují cizokrajné prvky, upravte tak, aby se příběh mohl odehrávat v Česku.

Zdroje

Text

Dračí král: vietnamské pohádky. Ilustroval Ho DONG, přeložila Petra MÜLLEROVÁ. V Praze: Dauphin, 2001. Ethnos (Dauphin). ISBN 80-7272-039-2. S. 81-91.

Obrázek 1

Teching Buddha. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-01-13]. Dostupné z:

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Buddha_in_Sarnath_Museum_\(Dhammajak_Mutra\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Buddha_in_Sarnath_Museum_(Dhammajak_Mutra).jpg)

Poznámka pro učitele

Cílem pracovního listu je nabídnout doplňkový text přiměřeně dlouhý i pro slabší čtenáře, včetně žáků s mírnými poruchami učení. Zadáání úkolů se zaměřuje na rozvoj čtenářství a čtenářských dovedností, záměrně se vyhýbáme literárněvědným pojmům, proto je možné s ukázkou pracovat v různých ročnících. Text je uspořádán tak, aby bylo možné jej vytisknout jak s otázkami a úkoly, tak i bez nich. V příloze je také varianta textu s číslováním řádků.

První úkoly dávají příležitost děj reprodukovat, především však směřují ke srovnání vietnamské pohádky s pohádkami českými. Zatímco příběh Popelky je známý z různých verzí, s Erbenovou baladou Zlatý kolovrat je vhodné žáky předem seznámit. Druhé úkoly nabízí jednoduché otázky, třetí vedou k hledání přímo v textu. Čtvrtý úkol k první ukázce připravuje žáky na hru na spisovatele po druhé ukázce, čtvrtý úkol k druhé ukázce dává prostor k samostatné úvaze o roli obou stromů. Aktivitou navazující na práci s textem je nenáročná „hra na spisovatele“.

Pro zajímavost a další aktivity („dabing“) ještě přidáváme odkaz na animovanou (<https://www.youtube.com/watch?v=OE1egLQ15NU>) i hranou podobu pohádky (<https://www.youtube.com/watch?v=VWnklteT5wU>). Obě jsou vietnamsky.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.